

FRANTIŠEK JOSEF ŘEZÁČ

Český katolický kněz, zakladatel knihoven, dlouholetý správce trestnic, poslanec, přítel Karla Havlíčka Borovského.

Narodil se 6. ledna 1819 v Poleradech v početné selské rodině Antonína Řezáče. Studoval na piaristické škole v Brandýse nad Labem. Gymnázium i kněžský seminář absolvoval v Praze. Na kněze byl vysvěcen v roce 1843. Svou kněžskou dráhu nastoupil jako kaplan v Hostouni. V roce 1848 byl pro své vlastenecké smýšlení vězněn. Dlouhá léta se věnoval pedagogice a humanizaci věznic.

Byl činný v pražském zastupitelstvu, v zemském sněmu a v říšské radě. Usiloval o povznesení českého školství. Byl redaktorem pedagogických časopisů jako např. časopisu *Škola a život* (1855-1869, s přílohou *Štěpnice*) nebo časopisu *Škola národní* (1863-1869), podílel se na založení vyšší dívčí školy v Praze. V roce 1865 vydal pedagogickou příručku *První učení a cvičení milé mládeži československé*. Vydal i *Mluvnici s pravopisem pro českou mládež*.

Zemřel 25. prosince 1879 v Praze. V červnu 1891 byla na jeho rodný dům umístěna pamětní deska, která však byla v druhé polovině 20. století odstraněna.

V BÝVALÉ SVATOVÁCLAVSKÉ TRESTNICI,
KTERÁ STÁVALA V TĚCHTO MÍSTECH,
PŮSOBIL V LETECH 1847 - 1856

P. FRANTIŠEK J. ŘEZÁČ

* 1819 † 1879

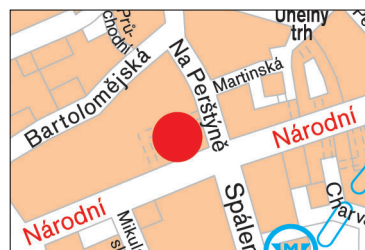
VÝZNAMNÝ REFORMÁTOR VĚZEŇSTVÍ A
ŠKOLSTVÍ V HUMANISTICKÉM DUCHU

BOHUMIL ŘÍHA

Český spisovatel, autor pohádkových a výchovných próz pro děti, budovatelských románů a povídek pro dospělé, autor literatury spjaté se socialistickými ideály a usilující o jejich naplňování, autor svérázné prózy historické, jakož i učebnic vlastivědy pro obecnou školu, publicista.

Narodil se 22. února 1907 ve Vyšetících u Votic v rodině kováře. Dětství a mládí prožil na venkově. Po absolvování měšťanské školy vystudoval učitelský ústav (1925). Stal se učitelem, nejdříve na obecné, později na měšťanské škole. Brzy po únorovém převratu r. 1948 se stal školním inspektorem, kteroužto funkci zastával do r. 1952, kdy se stal tajemníkem Svazu československých spisovatelů. Od roku 1956 byl ředitelem *Státního nakladatelství dětské knihy* (později *Albatros*). Od r. 1963 působil ve *Společnosti přátel knihy pro mládež* jako její předseda. Po přijetí *Společnosti* do *IBBY* (organizace *UNESCO* pro dětskou literaturu) se jako předseda československé sekce pravidelně zúčastňoval jejich mezinárodních akcí. Cestoval do Sovětského svazu, byl v Číně, jihovýchodní Asii a Mexiku. V roce 1971 vstoupil do nově zakládaného normalizačního *Svazu českých spisovatelů* a stal se jeho významným činníkem.

V Říhově díle se hrdinové často dostávají do nového prostředí, a tak vlastně podnikají jakousi cestu za poznáním, za poučením. Týká se to nejen většiny jeho próz pro děti, např. pohádkových debutů *O lékaři Pingovi*, *O třech penízích* (obě 1941), povídek *Kmotříček Blažej* (1946), dívčí prózy *Na útěku* (1947), prózy *Honzikova cesta* (1954), povídky *Náš Vítek* (1961) nebo *Adam a Otká* (1970), ale i próz

pro dospělé, jako např. budovatelských románů o osídlování pohraničí (*Země dokořán*, 1950) či o kolektivizaci vesnice (*Dvě jara*, 1952, *dvoudílný Venkovan*, 1955, 1958).

Nicméně podle všeho nejvíce se B. Říha vryl českému čtenáři do povědomí jako autor písíci pro děti, a to zejména tam, kde se dokázal oprostit od didaktizujícího a moralizujícího tónu (např. *Divoký koník Ryn*, 1966).

Z jeho próz pro dospělé je snad psychologicky nejpropracovanější román *Doktor Meluzin* (1973), zfilmovaný režisérem Františkem Vláčilem pod názvem *Dým bramborové natě* (1976). V historické trilogii z doby krále Jiřího z Poděbrad *Přede mnou poklekni* (1971), *Čekání na krále* (1977), *A zbyl jen meč* (1979) prý autorovi nešlo o věrné vystižení historického prostředí a událostí, nýbrž o vylíčení lidských osudů. Jeho posledním dílem je próza *Učitel Viktor Pelc* (1984), věnovaná příběhu venkovského učitele.

B. Říha zemřel v Praze 15. prosince 1987.

KAREL SABINA

Český literární kritik, radikálně demokratický politik, publicista, básník, prozaik, operní libretista, dramatik.

Narodil se 29. prosince 1813 v Praze jako nemanželské dítě a vyrostl v rodině zedníka. Přesto se však ve studiích dostal až na práva, která nedokončil. Zpočátku byl vychovatelem, později spisovatelem a redaktorem. Své beletristické a kritické příspěvky uveřejňoval v pražských českých a německých časopisech, publikoval i v listech lipských a vídeňských.

V r. 1848 byl předním představitelem radikálně demokratické politiky, řídil *Pražské noviny* a *Včelu*. R. 1849 byl za účast na přípravě povstání odsouzen k trestu smrti, který mu však byl změněn na 18 let žaláře. R. 1857 byl amnestován.

Postupně přispíval do řady novin a časopisů. Svou *Upomínkou na K. H. Máchu* přispěl jako příslušník starší generace do prvního ročníku almanachu *Máj*. Spolupracoval se vznikajícím dělnickým hnutím. Byl oblíbeným řečníkem.

R. 1872 mu bylo prokázáno udavačství a K. Sabina na čas opustil Čechy.

Jako kritik se dobře orientoval v evropských literaturách. Publikoval česky i německy. Jako jeden z mála dokázal již ve 30. letech projevit pochopení pro romantickou tvorbu K. H. Máchy, k němuž měl od časného mládí velmi blízko, ale i pro odlišně orientovanou tvorbu Tylova. Literární vývoj lze podle něho pojímat jako souběžné uplatňování různých uměleckých metod. Jeho nejznámější dílo beletristické, ať již to byly *Básně* (1840) nebo různé romantické povídky (*Hrobník*, 1837; *Povídky, pověsti, obra-*

zy a novely, 1845; *Obrazy ze 14. a 15. věku*, 1844; *Vesničané*, 1847), je ceněno spíše pro svou podnětnost než pro sám umělecký výsledek.

O román, na který jako na moderní žánr K. Sabina upozorňoval od začátku 40. let (např. v *Lumíru* 1858 stať Slovo o románu vůbec a o českém zvláště), se ve svém beletristickém díle začal intenzivně pokoušet od 2. poloviny 50. let (*Blouznění*, 1857; *Jen tři léta!*, 1860; *Na poušti*, 1863; *Morana čili Svět a jeho nicoty*, 1874). Nejceněnějším jeho beletristickým dílem jsou však *Oživené hroby* (1870), jedna z próz české vězeňské literatury. K. Sabina je i autorem prací dramatických. Z jeho her slavila svého času úspěch veselohra ze studentského prostředí *Inzerát* (1866), úspěšný byl jako autor operních libret (ke Smetanovým operám *Braniboři v Čechách* a *Prodaná nevěsta*, obě 1866, k Blodkově opeře *V studni*, 1867, a k Bendlovu *Starému ženichovi*, 1883).

Až r. 1937 vyšly jeho *Vzpomínky*, zaměřené na česko-německou kulturní Prahu první poloviny 19. století.

Přes veškeré své zásluhy o českou kulturu zůstal po odhalení svého udavačství poslední léta svého života zcela sám, bylo mu dáváno najevo opovržení a zemřel v bidě v Praze 9. listopadu 1877.

EGIDIUS (JILJÍ) SADELER

Nizozemský grafik, mědirytec, kreslíř, malíř ve službách rakouského císaře Rudolfa II., zdomácnělý v Praze.

Narodil se asi roku 1570 v Antverpách. Mědirytcem byl již jeho otec, rovněž Egidius, jakož i jeho dva strýcové Rafael a Jan. U Jana se Egidius mladší v Antverpách v letech 1585-1589 vyučil. V letech 1589-1591 navázal na svou práci z posledních dvou let doby svého učení, kdy se svými strýci spolupracoval v Německu. Podle předloh nizozemského malíře a rytce Jorise Hoefnagela a německého malíře Hanse von Aachen tehdy vytvořil své první mistrovské listy. Poté strávil určitý čas v Itálii (Řím, podle všeho i Benátky), vrátil se do Mnichova a koncem roku 1597 se stal dvorním mědirytcem císaře Rudolfa II. Sadelerův osobitý umělecký styl se začal utvářet velmi brzy, především pak díky vysoké úrovni předloh, podle kterých měl již od útlého mládí příležitost tvořit. V Praze, kam přišel již jako vynikající tvůrce, vytvořil svá vrcholná díla. Mezi nejznámější patří např. *Portrét B. Sprangera a jeho ženy Christiny* (1600) nebo *Pohled do Vladislavského sálu* (1607).

Řada jeho grafických děl, zejména portrétů, vznikla podle jeho vlastních kreseb. Byl však i krajinářem.

V mnohých svých grafických listech zpracoval díla známých umělců (Raffael, Tizian, Tintoretto, Dürer, J. Brueghel, H. von Aachen, B. Spranger aj.).

Dochovala se i řada kreseb: *Římské ruiny*, *Autoportrét*, *Anděl s nástroji Kristova mučení*, *Narcissus*, *Bolestný Kristus*, *Madona s anděly*.

Roku 1621 vstoupil Egidius Sadeler do pražského malířského cechu.
Zemřel v Praze roku 1629.

ZDE NA BÝVALEM
HRBITOVĚ U SV. JANA
V OBOŘE JE POCHOVÁN
MALÍŘ A RYTEC
JIŘÍ SADELER
1570 - 1629

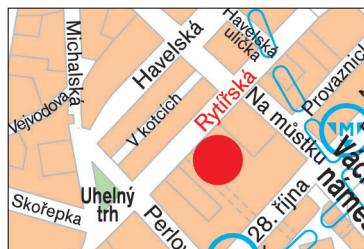
DAROVAL JOSEF KEHR Z MALÉ STRANY 1921

ALOIS SENEFELDER

Český vynálezce, herec a dramatik.

Narodil se 6. listopadu 1771 v Praze. Nedostudovaný právník, stal se hercem u kočovných společností. Napsal několik divadelních her, pro něž nemohl najít nakladatele. A tak se sám začal zajímat o knihtisk a dělat pokusy s tiskařskou technologií. Náhoda jej přivedla na myšlenku dělat otisky tiskařské černi na kameni a z kamene je přenášet na papír. Po několika pokusech objevil způsob, jak na solenhofském vápenci kreslit mastnou barvou písmo a potom ho lučavkou vyleptat do výšky tak, aby se mohlo tisknout. Při dalších pokusech upustil od leptání kresby na kameni do výšky, ale tiskl z plochého kamene, již na povrchu upraveného. A tak v roce 1796 vynalezl nový způsob tisku - litografii, který později dále zdokonalil (autografie). V roce 1797 sestrojil první kamenotiskařský lis, 1799 založil v Bavorsku a v roce 1800 ve Vídni kamenotiskařskou dílnu. Napsal i učebnici litografie: *Lehrbuch der Lithographie* (Učebnice litografie).

Zemřel 26. února 1834 v Mnichově.

BARBORA SERAFINOVÁ

Sestra Anny Náprstkové, pražská měšťanka.

Narodila se 15. května 1801 v Praze. Stejně jako její sestra Anna Fingerhutová-Náprstková s manželem, jakož i její synovec Vojtěch Náprstek s chotí Josefou byla i ona známá svou dobročinností. Díky finančnímu příspěví rodiny Náprstkových mohlo být např. založeno české průmyslové muzeum. Náprstkovi podporovali mladé cestovatele a financovali jejich výpravy aj.

Jako její sestra byla i Barbora Serafinová známá svou snahou pomáhat lidem a poskytovat útočiště potřebným. Když ovdověla, odkázala svůj dům *U Černého orla* Na Poříčí své sestře Anně Náprstkové, která ho pak věnovala průmyslovému muzeu.

Barbora Serafinová zemřela podle všeho v Praze v roce 1852.

ALBERT SCHWEITZER

Německo-francouzský protestantský teolog, filozof, lékař, humanista, misionář v rovníkové Africe, muzikolog, nositel *Nobelovy ceny míru* (1952).

Narodil se 15. ledna 1875 v alsaském Kaisersbergu, jen několik málo let po porážce Francie Pruskem (1870) a následném německém obsazení Alsaska (1871). Od dětství mluvil dobře německy i francouzsky, studoval snadno. Po maturitě odešel do Štrasburku, kde studoval filozofii a teologii a zároveň na hudební škole hru na varhany. Po svém absolutoriu vydal několik významných prací, věnovaných různým subjektům své pozoruhodné širší zájmů (*Dějiny bádání o životě Ježíše*, 1906; *Německé a francouzské umění stavby varhan a varhanní umění*, 1906; *J. S. Bach*, 1908).

Ve svých více než třiceti letech se rozhodl, inspirovan náhodně přečteným článkem o těžkých podmínkách pro misijní práci v rovníkové Africe, že ještě vystuduje medicínu a jako lékař půjde do rovníkové Afriky pomáhat. Studium medicíny dokončil v roce 1911, o rok později se oženil se zdravotní sestrou Helenou Bresslauovou a v roce 1913 se spolu vydali do *Francouzské rovníkové Afriky* (dnešní *Gabun*) do osady Lambaréné na řece Ogooué, kde začali ve velmi svízelných podmínkách, prakticky z ničeho, budovat nemocnici. Vynaložili nesmírné fyzické i psychické úsilí a vložili do své práce i veškeré své peníze. Avšak již po roce měli manželé Schweitzerovi slušné pozitivní výsledky. Doktoru Schweitzerovi se podařilo vyléčit na 2000 pacientů. Za války však byli jako němečtí občané deportováni a nějakou dobu strávili ve francouzském zajetí.

Po válce odjel Albert Schweitzer na několik let do Evropy, aby pro svou nemocnici opět získal nějaké peníze. Žil opět ve Štrasburku, kde pracoval v městské nemocnici. Kromě toho hodně přednášel, psal (*Mezi vodu a pralesem*, 1921; *Filozofie kultury 1*, 1923) a pořádal koncerty. V roce 1923 navštívil i Prahu, kde byl přijat prezidentem Masarykem.

Do Lambaréné se vrátil v roce 1924. Svou nemocnici našel v zuboženém stavu, a tak musel začít znovu. Během čtyř let se však Schweitzerova nemocnice rozrostla na 70 domků, postavených s rozmyslem v duchu africké tradice a afrického stavebního stylu. Během let vyšla řada jeho dalších významných prací jako např.

Z mého života a díla (1932), *Filozofie kultury 2* (1935) aj. Ve svých úvahách vycházel z myšlenek Lao-c , apoštola Pavla, pozdních stoiků, Immanuela Kanta (1724-1804), Johanna Wolfganga Goetha (1749-1832) aj. To, co tyto myslitele spojuje, je podle Alberta Schweitzera idea svobodné a mravní individuality. Toto humanistické zaměření přivádí Alberta Schweitzera k jeho *filozofii kultury* a jejímu chápání kultury a civilizace jako antipodů. Kritizuje technickou éru a vnější progres, kritizuje mravní degradaci soudobého člověka, *zánik osobnosti*. Příčinu toho vidí v hegelovské formuli o rozumnosti skutečného. Svým antihegelovským postojem, svým bojem proti anonymní vládě skutečného nad osobním je blízký Sörenu Kierkegaardovi (1813-1855). Albert Schweitzer prosazuje ve své filozofii aktivní a odpovědný vztah k životu.

Dr. Albert Schweitzer ve své nemocnici v Lambaréné prožil většinu svého dlouhého pozeňnaného života. A v Lambaréné i 4. září 1965 zemřel.

JOSEF VÁCLAV SLÁDEK

Český básník, překladatel, redaktor almanachu *Ruch* (1868), dlouholetý redaktor časopisu *Lumír* (1877-1898), významný autor české poezie pro děti.

Narodil se 27. října 1845 ve Zbirohu u Berouna v rodině zednického mistra. Poznání tvrdých podmínek venkovského života a sepětí s venkovem v době dětství a dospívání výrazně ovlivnilo Sládkovu pozdější básnickou tvorbu.

Po absolvování pražského *Akademického gymnázia* šel studovat přírodní vědy, avšak stále větší pozornost věnoval spíše studiu jazyků a literatur. Své vysokoškolské studium přerušil r. 1868, kdy odjel na dva roky do Spojených států. Tam působil jako vychovatel, učitel, redaktor, hodně cestoval a byl i dělníkem. Články, črty a fejetony, které odtamtud posílal do Čech, vyšly po letech i knižně (1913) pod názvem *Americké obrázky*. Jako citlivý pozorovatel byl zaražen tím, jak se v zemi, která (ve srovnání s Evropou) podle své ústavy dokázala pro své údajně veškeré obyvatelstvo právně vytvořit svobodné demokratické prostředí, zachází s původními indiánskými kmeny. Americký pobyt částečně inspiroval i první Sládkovu básnickou sbírku *Básně* (1875).

Po návratu (1870) pracoval přechodně v redakci *Národních listů* a posléze trvale jako středoškolský profesor na obchodní akademii a jako lektor angličtiny na technice. R. 1874 mu po ročním šťastném manželství zemřela žena, což do jeho poezie, zvláště pak do sbírek *Básně* (1875) a *Jiskry na moři* (1880), vneslo elegický tón. R. 1877 se ujímá řízení a vydávání časopisu *Lumír*, kolem něhož soustředil básnickou skupinu zvanou *lumírovci*, k nimž patřili zejména J. Vrchlický a J. Zeyer. V jejich původní tvorbě a překladech se uplatňovaly podněty jednotlivých světových literatur, jakož i obecné hodnoty lidské kultury, zatímco obecně lidské hodnoty v poezii Sládkově určoval spíše tón národní. Ve sbírkách

Světlou stopou (1881), *Na prahu ráje* (1883), *Ze života* (1884) a *Sluncem a stínem* (1887) se projevuje pocit sepětí osobního života s osudem národa a s osudem chudých, pocit uklidnění v novém rodinném životě, ale i zamýšlení nad lidským údělem vůbec.

Především obecně lidsky je pojata i jedna ze Sládkových nejznámějších sbírek *Selské písně a české znělky* (1890). Český rolník sžitý s tradicí venkovského života je tu především člověkem. A člověk vyrostlý z této tradice je odolný i národnostně. Přestože i Sládek používal pro svou poezii různé formy (stejně jako Vrchlický a Zeyer), nejvlastnější se mu ukázala být píseň a znělka (sonet). K jeho posledním pak patří sbírky *V zimním slunci* (1897), *Za soumraku* (1907), *Nové selské písně a Léthé a jiné básně* (1909). Na lidové písně a říkadla navázal v poezii pro děti (*Zlatý máj*, 1887; *Skřiváncí písně*, 1888; *Zvony a zvonky*, 1894).

Zcela v duchu lumírovského programu senesla Sládkova činnost překladatelská. Vedle Byronova *Korsára* a *Hebrejských melodií*, Longfellowovy *Písně o Hiawathě* a výboru z Burnsových písní a balad zprostředkoval českému čtenáři hlavně 33 dramát Williama Shakespeara.

Od konce 90. let žil J. V. Sládek v ústraní v rodinném kruhu, stále více sužován nemocí. Zemřel 28. června 1912 ve Zbirohu.

JOSEF VÁCLAV SLÁDEK

Český básník, překladatel, redaktor almanachu *Ruch* (1868), dlouholetý redaktor časopisu *Lumír* (1877-1898), významný autor české poezie pro děti.

Narodil se 27. října 1845 ve Zbirohu u Berouna v rodině zednického mistra. Poznání tvrdých podmínek venkovského života a sepětí s venkovem v době dětství a dospívání výrazně ovlivnilo Sládkovu pozdější básnickou tvorbu.

Po absolvování pražského *Akademického gymnázia* šel studovat přírodní vědy, avšak stále větší pozornost věnoval spíše studiu jazyků a literatur. Své vysokoškolské studium přerušil r. 1868, kdy odjel na dva roky do Spojených států. Tam působil jako vychovatel, učitel, redaktor, hodně cestoval a byl i dělníkem. Články, črty a fejetony, které odtamtud posílal do Čech, vyšly po letech i knižně (1913) pod názvem *Americké obrázky*. Jako citlivý pozorovatel byl zaražen tím, jak se v zemi, která (ve srovnání s Evropou) podle své ústavy dokázala pro své údajně veškeré obyvatelstvo právně vytvořit svobodné demokratické prostředí, zachází s původními indiánskými kmeny. Americký pobyt částečně inspiroval i první Sládkovu básnickou sbírku *Básně* (1875).

Po návratu (1870) pracoval přechodně v redakci *Národních listů* a posléze trvale jako středoškolský profesor na obchodní akademii a jako lektor angličtiny na technice. R. 1874 mu po ročním šťastném manželství zemřela žena, což do jeho poezie, zvláště pak do sbírek *Básně* (1875) a *Jiskry na moři* (1880), vneslo elegický tón. R. 1877 se ujímá řízení a vydávání časopisu *Lumír*, kolem něhož soustředil básnickou skupinu zvanou *lumírovci*, k nimž patřili zejména J. Vrchlický a J. Zeyer. V jejich původní tvorbě a překladech se uplatňovaly podněty jednotlivých světových literatur, jakož i obecné hodnoty lidské kultury, zatímco obecně lidské hodnoty v poezii Sládkově určoval spíše tón národní. Ve sbírkách *Světlou stopou* (1881), *Na prahu ráje* (1883), *Ze života* (1884) a *Sluncem a stínem* (1887) se projevuje pocit sepětí osobního života s osudem národa a s osudem chudých, pocit uklidnění v novém rodinném životě, ale i zamyšlení nad lidským údělem vůbec.

Především obecně lidsky je pojata i jedna ze Sládkových nejznámějších sbírek *Selské písně a české znělky* (1890). Český rolník sžitý s tradicí venkovského života je tu především člověkem. A člověk vyrostlý z této tradice je odolný i národnostně. Přestože i Sládek používal pro svou poezii různé formy

(stejně jako Vrchlický a Zeyer), nejlustnější se mu ukázala být píseň a znělka (sonet). K jeho posledním pak patří sbírky *V zimním slunci* (1897), *Za soumraku* (1907), *Nové selské písně a Léthé a jiné básně* (1909). Na lidové písně a říkadla navázal v poezii pro děti (*Zlatý máj*, 1887; *Skřivánčí písně*, 1888; *Zvony a zvonky*, 1894).

Zcela v duchu lumírovského programu senesla Sládkova činnost překladatelská. Vedle Byronova *Korsára* a *Hebrejských melodií*, Longfellowovy *Písně o Hiawathě* a výboru z Burnsových písní a balad zprostředkoval českému čtenáři hlavně 33 dramát Williama Shakespeara.

Od konce 90. let žil J. V. Sládek v ústraní v rodinném kruhu, stále více sužován nemocí. Zemřel 28. června 1912 ve Zbirohu.

JAN SLAVÍČEK

Český malíř, syn malíře Antonína Slavíčka.

Narodil se 22. ledna 1900 v Praze. V letech 1916-1925 studoval na pražské Akademii výtvarných umění. Byl žákem Jana Preislera a později i Vratislava Nechleby, Maxe Švabinského a Otakara Nejedlého.

Rád cestoval. Navštěvoval většinou země malíři oblíbené (Francie, Itálie, Korsika, Dalmácie, Španělsko, Řecko aj.) Ve Francii pobyl nejvíce (poprvé ji navštívil ještě za studií, pak ve 20., 30. a 50. letech).

S malířskou tvorbou se setkával již od dětství (u svého otce, po jeho smrti v roce 1910 pak u svého otčíma malíře Herberta Masaryka). Velmi brzy se u něho po vzoru otcově začal vyhraňovat zájem o krajinu, který se posléze utvrdil ve speciální krajinářské škole *Akademie* u Otakara Nejedlého (po roce 1925). Přátelil se s malíři Josefem Hubáčkem a Bedřichem Piskačem.

Na jeho prvních obrazech bývá spatřován vliv fauvismu - konkrétně vliv Derainův a Matisův (např. *Piniová cesta na Korsice*, 1927), na začátku 30. let pak inspirace dozvuky kubismu (*Zátiší u okna*, 1934), nicméně v téže době již podle všeho plně směřoval k realismu (např. pokus o syntetický pohled na českou krajinu na obraze *Orlická Rybná*, 1935), k jasné barevnosti, založené na smyslovém vztahu k tomu, co viděl, a často i na intuici, což vše je ztvárněno dokonalou technikou.

Od začátku 40. let navazoval na otcův odkaz častým ztvárňováním slavičkovského velmi oblíbeného tématu - tématu Prahy, ať již šlo o celkové pohledy, nebo o ztvárnění různých pražských motivů jednotlivých. Nejznámější jsou *Zimní Praha* (1944-1946) nebo *Letní Praha* (1953). Namaloval i řadu zátiší (např. *Ovoce na kouřové míse*, 1939). Byl i mistrem akvarelu.

Jan Slavíček zemřel v Praze 5. dubna 1970.

ZDE ŽIL A PRACOVAL V LETECH 1937 - 1970 ČESKÝ MAJ

NÁRODNÍ UMĚLEC

JAN SLAVÍČEK

BEDŘICH SMETANA

Český skladatel, klavírista, dirigent, jedna ze zakladatelských osobností české klasické hudby.

Narodil se 2. března 1824 v Litomyšli. Již ve studentském věku složil některé své známé polky (*Louisinu, Jiřinkovou, Ze studentského života či Vzpomínku na Plzeň*).

Po maturitě v Plzni se v Praze stal na tři roky žákem hudebního pedagoga Josefa Proksche. Revoluční rok 1848 oslavil několika skladbami (např. *Velkou přehrou D dur*).

Na podzim 1848 si Bedřich Smetana otevřel hudební ústav a o rok později se oženil s Kateřinou Kolářovou, rovněž klavíristkou, s níž hudební ústav nadále vedl. Několik málo následujících let bylo pro Smetanu z celého jeho dalšího života zřejmě osobně nejšťastnějších. Po několika málo letech ho však začíná stíhat rána za ranou (tři z jeho čtyř dcerušek v dětském věku zemřely).

Léta 1856-1861 strávil Bedřich Smetana ve švédském Göteborgu jako dirigent tamějšího koncertního spolku a učitel klavírní hry. V této době složil např. své tři symfonické básně *Richard III., Valdštyňův tábor a Hakon Jarl*. V Göteborgu by se byl cítil spokojený, nebýt zhoršující se nemoci jeho ženy, která v roce 1859 zemřela. Když se vracel z Čech o rok později, vezl si do Göteborgu již svou druhou choť, Bettinu, roz. Fernandiovou.

Po definitivním návratu do Prahy se stal jedním z prvních sborníků nově založeného *Hlaholu*, prvním předsedou hudebního odboru nově založené *Umělecké besedy*, dirigoval koncerty *Akademického čtenářského spolku*, v roce 1864 se podílel na Shakespearovských slavnostech, působil jako hudební kritik. V té době i intenzivně skládal. Mj. vznikly jeho první opery. Velkým úspěchem bylo uvedení *Braniborů v Čechách* a krátce nato i *Prodané nevěsty*. Ta si však na svůj triumf musela počkat až při svém uvedení po úpravě v roce 1870. Nicméně Bedřich Smetana byl v roce 1866 jmenován prvním kapelníkem *Prozatímního divadla* a byl jím až do svého ohluchnutí v roce 1874. V té době měl možnost ovlivňovat v duchu svých reformních představ dramaturgický plán i pojetí nastudování. Dávalo se více oper českých a vedle základních oper německých se pěstovala i opera francouzská, ruská a polská.

U příležitosti položení základního kamene k Národnímu divadlu (1868) byla uvedena jeho opera *Dalibor*, vůči níž bylo poté vzneseno mnoho kritických výhrad. Přestože byl Bedřich Smetana tehdejším neúspěchem rozčarován, pustil se do práce na opeře *Libuše*. Poslední jeho operou, jejíž provedení ještě před svým ohluchnutím slyšel, byly *Dvě vdovy* (27. 3. 1874). Bedřich Smetana se svého kapelnického místa musel vzdát a delší dobu trvalo, než byl divadlem ustanoven alespoň skladatelem, což mu zajistilo jakousi existenci. A v této pro sebe nejhorší době vytvořil v rychlém sledu za sebou první čtyři symfonické básně budoucího slavného cyklu *Má vlast*, po nichž následovaly další skladby (*České tance, I. smyčkový kvartet e moll Z mého života*, poslední dvě symfonické básně cyklu *Má vlast*, duo pro housle a klavír *Z domoviny, II. smyčkový kvartet d moll* aj.) včetně oper *Hubička, Tajemství* a *Čertova stěna*. 11. června 1881 bylo jeho před lety dokončenou *Libuší* konečně slavnostně otevřeno *Národní divadlo*.

Poslední léta svého života trávil u dcery v Jabkenicích.

Zemřel však v Praze v ústavu pro choromyslné 12. května 1884.

BEDŘICH SMETANA

Český skladatel, klavírista, dirigent, jedna ze zakladatelských osobností české klasické hudby.

Narodil se 2. března 1824 v Litomyšli. Již ve studentském věku složil některé své známé polky (*Louisinu, Jiřinkovou, Ze studentského života či Vzpomínku na Plzeň*).

Po maturitě v Plzni se v Praze stal na tři roky žákem hudebního pedagoga Josefa Proksche. Revoluční rok 1848 oslavil několika skladbami (např. *Velkou předehtou D dur*).

Na podzim 1848 si Bedřich Smetana otevřel hudební ústav a o rok později se oženil s Kateřinou Kolářovou, rovněž klavíristkou, s níž hudební ústav nadále vedl. Několik málo následujících let bylo pro Smetanu z celého jeho dalšího života zřejmě osobně nejšťastnějších. Po několika málo letech ho však začíná stíhat rána za ranou (tři z jeho čtyř dcerušek v dětském věku zemřely).

Léta 1856-1861 strávil Bedřich Smetana ve švédském Göteborgu jako dirigent tamějšího koncertního spolku a učitel klavírní hry. V této době složil např. své tři symfonické básně *Richard III., Valdštyňův tábor a Hakon Jarl*. V Göteborgu by se byl cítil spokojený, nebýt zhoršující se nemoci jeho ženy, která v roce 1859 zemřela. Když se vracel z Čech o rok později, vezl si do Göteborgu již svou druhou choť, Bettinu, roz. Fernandiovou.

Po definitivním návratu do Prahy se stal jedním z prvních sborníků nově založeného *Hlaholu*, prvním předsedou hudebního odboru nově založené *Umělecké besedy*, dirigoval koncerty *Akademického čtenářského spolku*, v roce 1864 se podílel na Shakespearovských slavnostech, působil jako hudební kritik. V té době i intenzivně skládal. Mj. vznikly jeho první opery. Velkým úspěchem bylo uvedení *Braniborů v Čechách* a krátce nato i *Prodané nevěsty*. Ta si však na svůj triumf musela počkat až při svém uvedení po úpravě v roce 1870. Nicméně Bedřich Smetana byl v roce 1866 jmenován prvním kapelníkem *Prozatímního divadla* a byl jím až do svého ohluchnutí v roce 1874. V té době měl možnost ovlivňovat v duchu svých reformních představ dramaturgický plán i pojetí nastudování. Dávalo se více oper českých a vedle základních oper německých se pěstovala i opera francouzská, ruská a polská.

U příležitosti položení základního kamene k Národnímu divadlu (1868) byla uvedena jeho opera *Dalibor*, vůči níž bylo poté vzneseno mnoho kritických výhrad. Přestože byl Bedřich Smetana tehdejším neúspěchem rozčarován, pustil se do práce na operě *Libuše*. Poslední jeho operou, jejíž provedení ješ-

tě před svým ohluchnutím slyšel, byly *Dvě vdovy* (27. 3. 1874). Bedřich Smetana se svého kapelnického místa musel vzdát a delší dobu trvalo, než byl divadlem ustanoven alespoň skladatelem, což mu zajistilo jakousi existenci. A v této pro sebe nejhorší době vytvořil v rychlém sledu za sebou první čtyři symfonické básně budoucího slavného cyklu *Má vlast*, po nichž následovaly další skladby (*České tance, I. smyčcový kvartet e moll Z mého života*, poslední dvě symfonické básně cyklu *Má vlast*, duo pro housle a klavír *Z domoviny, II. smyčcový kvartet d moll* aj.) včetně oper *Hubička, Tajemství* a *Čertova stěna*. 11. června 1881 bylo jeho před lety dokončenou *Libuší* konečně slavnostně otevřeno *Národní divadlo*.

Poslední léta svého života trávil u dcery v Jabkenicích.

Zemřel však v Praze v ústavu pro choromyslné 12. května 1884.

ANTONÍN SOVA

Český básník, jeden ze signatářů Manifestu České moderny a individualistických zakladatelů české moderní lyriky konce 19. století, prozaik.

Narodil se 26. února 1864 v Pacově. Ve své první sbírce (*Realistické sloky*, 1890) ve snaze nepsat jako lumírovci oprostil svůj básnický výraz až k žánrové popisnosti. Brzy nato se však jeho verše pod vlivem impresionismu mění v poezii smyslově bohatou, s barevnými obrazy krajiny, mnohdy i prostoupenou melancholií a smutkem (*Květy intimních nálad*, 1891; *Z mého kraje*, 1892; *Soucit i vzdor*, 1894), případně v poezii vyjadřující postoj k okolnímu světu přímo dekadentní (básnická skladba *Zlomená duše*, 1896).

V dalších jeho sbírkách se hlásí ke slovu především symbolismus, zpočátku se touha po lepším uspořádání společnosti projevuje vizemi o božím království na zemi, symboly bídy a sociální křivdy a vyúsťuje v symbolistické vize (*Vybouřené smutky*, 1897; *Údolí Nového království*, 1900; *Dobrodružství odvahy*, 1906). I v dalších sbírkách tohoto období lze vycítit tragičnost lidského osudu, připomínají se symboly poutníka, jakož i symboly představy nového světa (*Ještě jednou se vrátíme*, 1900, doplněné vydání 1912; *Lyrika lásky a života*, 1907).

V řadě sbírek posledních let Sovova života se objevují národní témata, práce, vlastenecký vztah k zemi a domovu (*Zpěvy domova*, 1918), nebo návrat do rodného kraje, ke kráse jeho přírody (např. *Básníkovo jaro*, 1921; *Drsná láska*, 1927).

Lyrický prvek se často uplatňuje i v Sovově próze (*Ivův román*, 1902; *Tóma Bojar*, 1910 aj.).

Antonín Sova zemřel 16. srpna 1928 v Pacově.

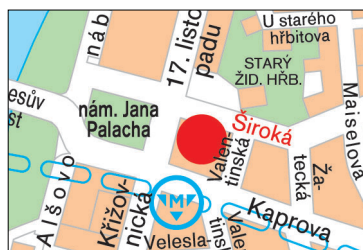
WILHELM STEINITZ

Americký šachista českého původu, první mistr světa v šachové hře.

Narodil se 18. května 1836 v Praze. Ve svých dvanácti letech odešel do Vídně a od roku 1862 žil v Londýně. V šachové hře začal vynikat mezinárodně. Od roku 1866 v mezinárodních turnajích vyhrával pravidelně. Prvním mistrem světa v šachu byl v letech 1886-1894.

Byl vynikajícím šachovým myslitelem. Na základě podrobného studia a analýzy bezpočtu partií svých významných současníků formuloval zákonitosti šachové partie a zásady boje. Vlastní zkušeností dospěl k přesvědčení, že při dočasné výhodě musí šachista útočit, dokud se jeho výhoda nepromění ve výhodu trvalou. Hledal nové způsoby obrany, jakož i nové, nekombinační způsoby boje. Riskantní kombinační hru příliš nedoporučoval. Jeho šachová teorie platí dodnes.

Wilhelm Steinitz zemřel 12. srpna 1900 v USA.

1. MÁJ

Mezinárodní svátek práce, den solidarity dělníků.

Za mezinárodní svátek pracujících byl 1. květen označen na ustavujícím kongresu II. internacionály v roce 1889 v Paříži na památku demonstrací chicagských dělníků, k nimž došlo začátkem května 1886 a jež byly krvavě potlačeny. Po těchto demonstracích bylo několik dělnických funkcionářů na základě vykonstruovaných obvinění popraveno.

U nás se slavil poprvé 1. května 1890. Touto oslavou lze datovat i mohutný nástup české sociálně demokratické strany do politického života. Šlo o jednu z výrazných akcí, kterými si tato strana v té době získávala stále větší respekt. Prahou tehdy pochodovalo asi 30 000 dělníků. A oslaven byl u nás tento den poprvé v roce 1890 i v tisku, a to v Národních listech, známým fejtonem Jana Nerudy, nazvaným 1. máj 1890.

NA TOMTO OSTROVĚ
PRAŽŠTÍ DĚLNÍCI
OSLAVILI V ROCE 1890
POPRVÉ SVŮJ
1. MÁJ

JOSEF SUDEK

Český fotograf evropského významu.

Narodil se 17. března 1896 v Kolíně. Vyučený knihař, pracoval jako knihařský dělník v Nymburce. Za první světové války byl na italské frontě těžce raněn střepinou granátu do ramene a přišel o pravou ruku. Domů se vrátil v roce 1917 a věnoval se fotografování. Roku 1920 se stal členem *Klubu fotografů - amatérů* na Žižkově a členem *Spolku výtvarných umělců Mánes* v Praze. V letech 1922-1924 studoval fotografii na *Státní grafické škole* v Praze. Byl jedním ze zakládajících členů pražského *Fotoklubu* a *České fotografické společnosti* (1924). V roce 1927 si v Praze na Újezdě otevřel ateliér a živil se reklamní, portrétní a krajinářskou fotografií, reprodukcemi, jakož i snímky plastik a architektury. V letech 1926-1936 spolupracoval s nakladatelstvím *Družstevní práce*.

vými snímky, na nichž rozhodující roli hraje vždy světlo, zaujal již ve dvacátých letech (snímky z Invalidovny, kde nějaký čas po návratu z války bydlel, ze Stromovky, jakož i z Kolína, kam jezdil navštěvovat svou matku, nebo cyklus fotografií *Dostavba pražského chrámu sv. Víta*).

Od čtyřicátých let pak postupně vznikají jeho cykly nejznámější (*Procházka po mé zahrádce*, *Zátiší*, *Malostranský hřbitov*, *Okno mého ateliéru*, *Procházka kouzelnou zahrádkou*, *Skleněné labyrinty*, *Labyrinty*, *Vzpomínky*).

Z knižních publikací patří mezi nejznámější *Pražský hrad* (1945), *Praha* (1948), *Praha panoramatická* (1959), *Janáček - Hukvaldy* (1971).

O Josefu Sudkovi je známo, že své fotografie nezvětšoval, nýbrž pořizoval kopie z velkoformátových negativů.

Josef Sudek zemřel v Praze 15. září 1976.

JOSEF SUK

Český hudební skladatel a houslista, zeť A. Dvořáka.

Narodil se 4. ledna 1874 v Křečovicích u Neveklova v okrese Benešov. V letech 1885-1892 studoval na pražské konzervatoři. V roce 1891 se podílel na založení Českého kvarteta, v němž působil až do jeho rozpuštění (1933). Od roku 1922 byl na mistrovské škole pražské konzervatoře profesorem skladby. Jeho žáky tehdy byli pozdější známí skladatelé (F. Pícha, V. Kálík, P. Bořkovec, J. Ježek, E. Hlobil, K. Reiner, K. Slavický, B. Martinů).

Těžištem jeho skladatelského díla je tvorba instrumentální (např. klavírní trio c moll, kvartet a moll a kvintet g moll, *Dramatická ouvertura*, *Serenáda Es dur pro smyčce*, *Klavírní skladby op. 7*, smyčcový kvartet B dur). Velmi známá je i jeho hudba k Zeyerově dramatické pohádce *Radúz a Mahulena*, suita *Pohádka*, Čtyři skladby pro housle a klavír, *Suíta op. 21 pro klavír*, *Fantazie pro housle a orchestr*, *Fantastické scherzo*, symfonická báseň *Praga*.

Symfonie *Asrael* a klavírní cyklus *O matince* byly bezprostřední reakcí na úmrtí Sukovy ženy Otýlie. I skladby jeho posledního tvůrčího období působí dojmem uzavření do sebe a vážných úvah, např. o životě a smrti, a to jak skladby komorní (*Životem a snem pro klavír*, *II. smyčcový kvartet*, *O přátelství pro klavír*), tak skladby orchestrální (suitsa *Pohádka léta*, symfonická báseň *Zrání*, *Epilog*). Z dalších jeho prací jsou velmi známé např. *Meditace na staročeský chorál Svatý Václave*, *Legenda o mrtvých vítězích* či pochod *V nový život*.

Josef Suk zemřel 25. května 1935 v Benešově.

ALEXANDR VASILJEVIČ SUVOROV

Ruský vojevůdce a vojenský teoretik. Narodil se 24. listopadu 1729 nebo 1730 v Moskvě. Do armády vstoupil v roce 1748. Jako důstojník získával zkušenosti již za války sedmileté (1756-1763), kdy se vyznamenal v bitvě u Kunersdorfu. Zúčastnil se i rusko-tureckých válek (1768-1774 a 1787-1791), za nichž Rusko získalo území mezi Bugem a Dněstrem, jakož i právo na Krym. Zvítězil tehdy v řadě bitev a v roce 1790 ovládl pevnost Izmail. Již v roce 1789 přijal titul hrabě rymnický.

Od roku 1799 byl generalissimem ruských vojsk. V roce 1799 posílil svůj vėhlas bleskovým severoitalským a švýcarským tažením. Francouzská vojska porazil na řece Addě a Trebii a u Novy a přechodem švýcarských Alp vyvázl z obklíčení. V témže roce přijal titul kníže italský. U ruského cara Pavla I. (vládl v letech 1796-1801) však nebyl nikterak oblíben.

Své vítězství nad Francouzi přijel Alexandr Suvorov před vánočními svátky 1799 oslavit do Prahy. Na jeho počest bylo 22. prosince 1799 ve *Stavovském divadle* uspořádáno slavnostní představení. Kromě toho pro něho 19. ledna 1800 uspořádal jeho krajan, ruský generál kníže Pjotr Ivanovič Bagration (1765-1812), v malostranském hotelu V Lázních velkolepý ples. Po necelém týdnu (25. ledna) byl pro něho v jiném významném hotelu (U Zlatého jednorožce) na rozloučenou uspořádán banket. 28. ledna 1800 pak Alexandr Suvorov Prahu opustil.

Nedlouho potom, 18. května 1800, generalissimus ruských vojsk Alexandr Vasiljevič Suvorov v Petrohradě, kam se koncem ledna z Prahy vydal, vyčerpán dlouhodobou a při jeho věku pro něho přece jen nebezpečnou fyzickou námahou minulého roku, náhle zemřel.

V TOMTO DOMĚ POBYVAL OD 20. PROSINCE 1799
DO 23. LEDNA 1800 SLAVNÝ BUSKY VOJEVŮDCE
ALEXANDER VASILJEVIČ SUVOROV
ЗНАМЕНИТЫЙ РУССКИЙ ПОЛКОВОДЕЦ
АЛЕКСАНДР ВАСИЛЬЕВИЧ СУВОРОВ ЖИЛ В ЭТОМ ДОМЕ
С 20. ДЕКАБРЯ 1799 ГОДА ПО 23. ЯНВАРЯ 1800 ГОДА

JOSEF SVÁTEK

Český prozaik, novinář, historik.

Narodil se 24. února 1835 v Praze. Pocházel z chudé rodiny. Po studiu na vyšší reálce studoval dva roky na technice. Poté se stal novinářem, studoval soukromě dějepis a začal psát.

V letech 1860-1863 byl členem redakce časopisu *Čas*, v letech 1863-1864 se stal členem redakce ve vládních *Pražských novinách*, potom v *Prager Zeitung*. Od poloviny 50. let přispíval do *Zlatých klášů*, později do *Lumíra*, *Časopisu Českého muzea*, *Času*, almanachu *Lípy* aj. V letech 1866-1897 redigoval vládní *Pražský deník*.

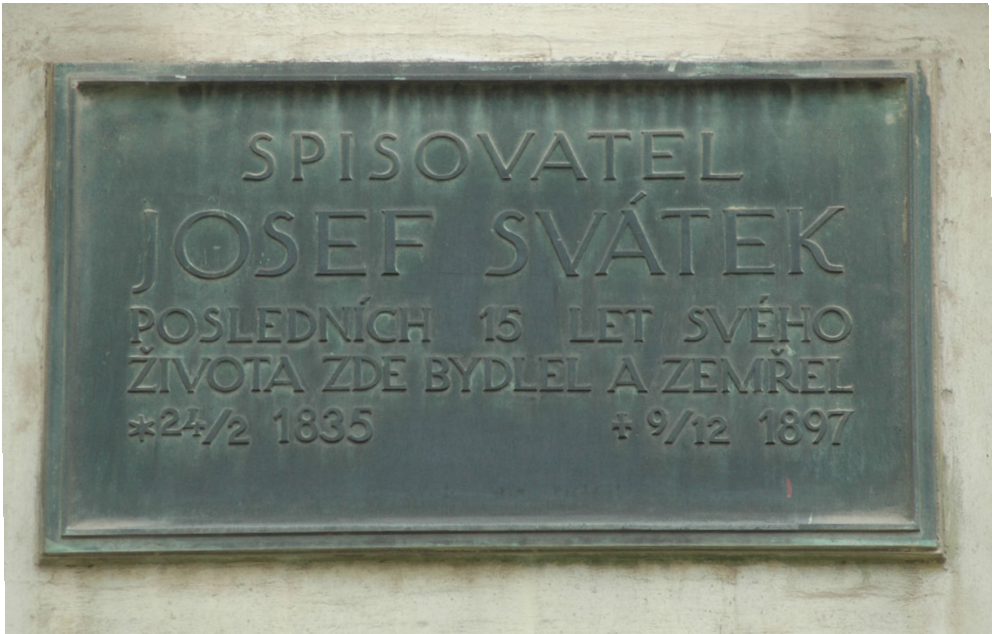
Již roku 1860 mu vyšla historická próza *Anna z Kunštátu*. Ve svých dalších prózách se zaměřil zejména na dobu rudolfinskou a období po bitvě na Bílé hoře. Psal tedy hlavně o stinných stránkách českých dějin. Příčinu neutěšeného stavu české společnosti spatřoval především v působení jezuitů a katolické šlechty (román *Praha a Řím*, 1872), avšak i v pyše, sobectví a zjištnosti šlechty nekatolické (román *Bitva bělohorská*, 1868-1869). Za zbytečné a pro české obyvatelstvo škodlivé považoval snahy emigrantů o návrat protestantské vlády za pomoci cizích vojáků (*Sasové v Praze* r. 1631, 1873). Psal i o selských povstáních (*Sedláci u Chlumce*, 1896). 17. století zachytil i ve čtyřdílné kronice *Paměti katovské rodiny Mydlářův v Praze* (1886-1889). Z jeho prózy vyšly dále knižně *Marie Terezie a Karel VII.* (1870), *Majestát Rudolfa II.* (1871), *Jiří z Lobkovic* (1873), *Pražský kat* (1876), *Astrolog* (1890-1891) a *Pád rodu Smiřických* (1893-1894). V třídílném románu *Tajnosti pražské* (1868) píše o událostech r. 1848. Vydal i *Pražské pověsti a legendy* (1883).

J. Svátek si ve svých prózách potrpěl na romantické dějové zápletky, na tajuplnost, záhadnost a výjimečnost postav, čímž se snažil získat široké čtenářské vrstvy. Přestože jeho práce nesou často stopy chvatu, jsou mnohé jeho popisy prostředí a situací (*Praha za vlády Rudolfa II.*, *selská povstání* aj.) výstižné. J. Svátek se ve svých prózách netajil svými sympatiemi k tradicím českého reformačního hnutí ani láskou k selskému lidu.

Vydal i řadu prací odborných (např. *G. Garibaldi, obraz životopisný*, 1862; *Obrazy z kulturních dějin českých*, 1891; *Povstání lidu selského v Čechách roku 1680*, 1894; *Ze staré Prahy*, 1899).

Josef Svátek zemřel v Praze 9. prosince 1897.

KAROLÍNA SVĚTLÁ

Česká prozaička, tvůrkyně českého románu, autorka povídek.

Rodným jménem Johanna Rottová, narodila se 24. února 1830 v Praze v patricijské obchodnické rodině. Prostředí, v němž se svou sestrou, pozdější spisovatelkou Sofií Podlipskou, vyrůstala, ji později inspirovalo k napsání některých jejích próz.

Tyto prózy často situovala do doby z jejího hlediska nedávno minulé - např. romány *První Češka* (1861) a *Na úsvitě* (1864) na začátek 19. století, román *Poslední paní Hlohovská* (1870) do doby císaře Josefa II., *Zvonečková královna* (1872) do doby po jeho úmrtí. Měšťanskou Prahu zachytila i ve svých povídkách, z nichž známé jsou např. *Černý Petříček* (1871) nebo *Purkmistrovic Katynka* (1874). Toto své rodné měšťanské prostředí vykreslila kriticky. Z jednání řady postav, které touží po volnosti a jež se pod tíhou dobových měšťanských konvencí dusí a bouří se proti nim, tu vyplývá, že ani budoucí známá spisovatelka se v takovýchto podmínkách necítila dobře.

Příznivě na ni svým vyprávěním o české historii a evangelické minulosti rodiny, z níž pocházel, působil její otec. Zájem o národ, o český společenský život, o českou literaturu v ní definitivně probudil její domácí učitel a pozdější manžel profesor Petr Mužák (sňatek r. 1852), jehož rodiště Světlá v Podještědí ji inspirovalo k přijetí jejího literárního pseudonymu. Přijela tam poprvé r. 1853 a byla okouzlena krajinou i lidmi natolik, že pak Podještědí navštěvovala každé léto více než třicet let.

Hrdiny povídek a románů vzešlých z tohoto prostředí jsou lidé výjimečných povah a osudů, přičemž jde většinou o hrdinky - silné ženy, usilující o dobro a spravedlnost, o ženy samostatně rozhodující o svém životě, v němž většinou nakonec obětují své vlastní osobní štěstí, aby dosáhly naplnění ušlechtilého morálního cíle, který si předsevzaly - např. ochránit svého druhá před kletbou (romány *Vesnický román*, 1867 *Kříž u potoka*, 1868) nebo chránit blaho obce (romány *Frantina* 1870, *Nemodlenec* 1873).

Známé jsou i ještědské povídky K. Světlé (např. *Skalák*, *Sefka*, *Lesní panna*, *O krejčíkově Anežce*, *Kantůrčice*). Ty ze 70. let shrnula do knihy *Kresby z Ještědí* (1880). Nejznámější je podle všeho *Hubička* (1871), kterou pak E. Krásnohorská zpracovala jako libreto ke stejnojmenné Smetanově opeře.

Na románových příbězích K. Světlé se často podílejí výjimečnost, nadsázka a tajemno, řeč postav i autorčina bývá vzrušená, zatímco její schopnost pozorování, psychologického postřehu, schopnost vykreslit reálné lidské vztahy se projevuje spíše v jejich povídkách.

Vlastního osobního štěstí K. Světlá mnoho neužila. Rok po sňatku jí krátce po porodu zemřelo jediné dítě, což odstonala. Její manželství nebylo šťastné, nicméně J. Nerudu, který jí na začátku 60. let upřímně vyznával lásku, v duchu svých přísných morálních zásad odmítla, přestože jí nebyl lhostejný.

Příkladem v práci se jí stala B. Němcová, kterou osobně poznala. Za cíl si rovněž kladla usilovat o ženskou emancipaci (*Listy ženám o ženách - Květy* 1867). Podílela se na založení a rozvoji Ženského výrobního spolku. Je i autorkou memoárů (*Upomínky*, 1874; *Z literárního soukromí*, 1880).

90. léta prožila v ústraní. Zemřela v Praze 7. září 1899.

KAROLÍNA SVĚTLÁ

Česká prozaička, tvůrkyně českého románu, autorka povídek.

Rodným jménem Johanna Rottová, narodila se 24. února 1830 v Praze v patricijské obchodnické rodině. Prostředí, v němž se svou sestrou, pozdější spisovatelkou Sofií Podlipskou, vyrůstala, ji později inspirovalo k napsání některých jejích próz.

Tyto prózy často situovala do doby z jejího hlediska nedávno minulé - např. romány *První Češka* (1861) a *Na úsvitě* (1864) na začátek 19. století, román *Poslední paní Hlohovská* (1870) do doby císaře Josefa II., *Zvonečková královna* (1872) do doby po jeho úmrtí. Měšťanskou Prahu zachytila i ve svých povídkách, z nichž známé jsou např. *Černý Petříček* (1871) nebo *Purkmistrovic Katynka* (1874). Toto své rodné měšťanské prostředí vykreslila kriticky. Z jednání řady postav, které touží po volnosti a jež se pod tíhou dobových měšťanských konvencí dusí a bouří se proti nim, tu vyplývá, že ani budoucí známá spisovatelka se v takovýchto podmínkách necítila dobře.

Příznivě na ni svým vyprávěním o české historii a evangelické minulosti rodiny, z níž pocházel, působil její otec. Zájem o národ, o český společenský život, o českou literaturu v ní definitivně probudil její domácí učitel a pozdější manžel profesor Petr Mužák (sňatek r. 1852), jehož rodiště Světlá v Podještědí ji inspirovalo k přijetí jejího literárního pseudonymu. Přijela tam poprvé r. 1853 a byla okouzlena krajinou i lidmi natolik, že pak Podještědí navštěvovala každé léto více než třicet let.

Hrdiny povídek a románů vzešlých z tohoto prostředí jsou lidé výjimečných povah a osudů, přičemž jde většinou o hrdinky - silné ženy, usilující o dobro a spravedlnost, o ženy samostatně rozhodující o svém životě, v němž většinou nakonec obětují své vlastní osobní štěstí, aby dosáhly naplnění ušlechtilého morálního cíle, který si předsevzaly - např. ochránit svého druhá před kletbou (romány *Vesnický román*, 1867 *Kříž u potoka*, 1868) nebo chránit blaho obce (romány *Frantina* 1870, *Nemodlenec* 1873).

Známé jsou i ještědské povídky K. Světlé (např. *Skalák*, *Sefka*, *Lesní panna*, *O krejčíkově Anežce*, *Kantůrčice*). Ty ze 70. let shrnula do knihy *Kresby z Ještědí* (1880). Nejznámější je podle všeho *Hubička* (1871), kterou pak E. Krásnohorská zpracovala jako libreto ke stejnojmenné Smetanově opeře.

Na románových příbězích K. Světlé se často podílejí výjimečnost, nadsázka a tajemno, řeč postav i autorčina bývá vzrušená, zatímco její schopnost pozorování, psychologického postřehu, schopnost vykreslit reálné lidské vztahy se projevuje spíše v jejich povídkách.

Vlastního osobního štěstí K. Světlá mnoho neužila. Rok po sňatku jí krátce po porodu zemřelo jediné dítě, což odstonala. Její manželství nebylo šťastné, nicméně J. Nerudu, který jí na začátku 60. let upřímně vyznával lásku, v duchu svých přísných morálních zásad odmítla, přestože jí nebyl lhostejný.

Příkladem v práci se jí stala B. Němcová, kterou osobně poznala. Za cíl si rovněž kladla usilovat o ženskou emancipaci (*Listy ženám o ženách - Květy* 1867). Podílela se na založení a rozvoji Ženského výrobního spolku. Je i autorkou memoárů (*Upomínky*, 1874; *Z literárního soukromí*, 1880).

90. léta prožila v ústraní. Zemřela v Praze 7. září 1899.

PAVEL JOSEF ŠAFAŘÍK

Český vědec, příslušník Jungmannovy generace, historik, představitel české slavistiky a bohemistiky, překladatel, básník.

Původem Slovák (Šafařík), narodil se 13. května 1795 v Kobeliarově na východním Slovensku v rodině evangelického kazatele. Studoval na gymnáziích v Rožňavě a Dobšíně, od r. 1810 pak na evangelickém lyceu v Kežmarku. V letech 1815-1817 studoval v Jeně, a to teologii, filozofii, filologii, historii a přírodní vědy. Poté se nakrátko stal vychovatelem v Bratislavě (Prešpurk), kde se seznámil s mladým F. Palackým. Spolu vydali literárněteoretický spisek *Počátkové českého básnictví, obzvláště prozodie* (1818), v němž usilovali o rozruznění české básnické tvorby - cestu k umělecky náročné poezii spatřovali v pěstování prozodie časoměrné. P. J. Šafařík měl v té době již vydanou básnickou sbírku *Tatranská múza s lýrou slovanskou* (1814).

V letech 1819-1833 působil jako profesor a určitou dobu jako ředitel gymnázia v srbském Novém Sadě. Během této doby se stal uznávaným slavistickým odborníkem. V r. 1826 vydal známé německy psané *Dějiny slovanské řeči a literatury podle všech nářečí*, v r. 1828 pak *O původu Slovanů podle Lorenze Surowieckého*. V souladu s tehdejšími silícím povědomím široké slovanské vzájemnosti označil jednotlivé slovanské jazyky za nářečí jednotného jazyka slovanského a dějiny české literatury pojednal

v kontextu dějin jednotné literatury slovanské. Od r. 1833 žil s rodinou v Praze. Živil se jako redaktor Světozoru, cenzor beletrie, redaktor *Časopisu Českého muzea*, kustod univerzitní knihovny a od r. 1848 jako její hlavní knihovník. V r. 1848 byl spolu s F. Palackým předsedou Slovanského sjezdu. Hlavním Šafaříkovým dílem byly *Slovanské starožitnosti* (1837), v nichž uvedl všechny

dostupné doklady o tom, že Slované jsou starým kulturním národem, který byl vždy rovnocenným partnerem ostatním evropským národům. Informace o slovanských národech Šafaříkovy současnosti podává jeho *Slovanský národopis* (1842). V Praze se věnoval i studiu staré češtiny. S Palackým vydal německy psané *Nejstarší památky českého jazyka* (1840), sám pak pojednání *O nejstarších rukopisech českého žaltáře* (1840) a jako úvod k Výboru z literatury české (1845) *Počátky staročeské mluvnice*. V mládí se věnoval i činnosti překladatelské. V r. 1831 vyšel jeho knižní překlad Schillerovi *Marie Stuartky* a v 5 Časopise Českého muzea ukázky z překladu Aristofanových *Oblak*.

V roce 1860 se těžce nemocen a vyčerpán pokusil o sebevraždu. Zemřel 26. června 1861 v Praze.

PAVEL JOSEF ŠAFAŘÍK

Český vědec, příslušník Jungmannovy generace, historik, představitel české slavistiky a bohemistiky, překladatel, básník.

Původem Slovák (Šafařík), narodil se 13. května 1795 v Kobeliarově na východním Slovensku v rodině evangelického kazatele. Studoval na gymnáziích v Rožňavě a Dobšíně, od r. 1810 pak na evangelickém lyceu v Kežmarku. V letech 1815-1817 studoval v Jeně, a to teologii, filozofii, filologii, historii a přírodní vědy. Poté se nakrátko stal vychovatelem v Bratislavě (Prešpurk), kde se seznámil s mladým F. Palackým. Spolu vydali literárněteoretický spisek *Počátkové českého básnictví, obzvláště prozódie* (1818), v němž usilovali o rozruznění české básnické tvorby - cestu k umělecky náročné poezii spatřovali v pěstování prozódie časoměrné. P. J. Šafařík měl v té době již vydanou básnickou sbírku *Tatranská múza s lýrou slovanskou* (1814).

V letech 1819-1833 působil jako profesor a určitou dobu jako ředitel gymnázia v srbském Novém Sadě. Během této doby se stal uznávaným slavistickým odborníkem. V r. 1826 vydal známé německy psané *Dějiny slovanské řeči a literatury podle všech nářečí*, v r. 1828 pak *O původu Slovanů podle Lorenze Surowieckého*. V souladu s tehdejšími silícím povědomím široké slovanské vzájemnosti označil jednotlivé slovanské jazyky za nářečí jednotného jazyka slovanského a dějiny české literatury pojednal v kontextu dějin jednotné literatury slovanské. Od r. 1833 žil s rodinou v Praze. Živil se jako redaktor Světozoru, cenzor beletrie, redaktor *Časopisu Českého muzea*, kustod univerzitní knihovny a od r. 1848 jako její hlavní knihovník. V r. 1848 byl spolu s F. Palackým předsedou Slovanského sjezdu. Hlavním Šafaříkovým dílem byly *Slovanské starožitnosti* (1837), v nichž uvedl všechny dostupné doklady o tom, že Slované jsou starým kulturním národem, který byl vždy rovnocenným partnerem ostatním evropským národům. Informace o slovanských národech Šafaříkovy současnosti podává jeho *Slovanský národopis* (1842). V Praze se věnoval i studiu staré češtiny. S Palackým vydal německy psané *Nejstarší památky českého jazyka* (1840), sám pak pojednání *O nejstarších rukopisech českého žaltáře* (1840) a jako úvod k Výboru z literatury české (1845) *Počátky staročeské mluvnice*. V mládí se věnoval i činnosti překladatelské. V r. 1831 vyšel jeho knižní překlad Schillerovi *Marie Stuartky* a v 5 Časopise Českého muzea ukázky z překladu Aristofanových *Oblak*.

